

I det hele taget søger forfatteren det typiske, ikke det særprægede. Han er mere sociologisk end historisk orienteret, selv om metoderne er de prøvede historiske og statistiske. Derved hæver bogen sig ofte over det lokale og bliver til tidsbilleder. Nuvel, Esbjerg er vel ikke noget enestående, de fleste træk i byens sociale udvikling kan genfindes i andre byer. For den, der søger materiale til livet i en voksende dansk købstad i de sidste menneskealdre, er der meget at hente i bogen. For den, der studerer Esbjerg alene, er bogen utilstrækkelig, men lægges den ved siden af de eksisterende skildringer – og der er allerede mange af den unge by – ses det, at den udvider vor viden og forståelse på værdifuld måde.

Sigurd Rambusch

Kortlægning af et slumkvarter

SVEN B. EK: NÖDEN I LUND. *En etnologisk stadsstudie. Skrifter från Folkklivarkivet i Lund nr. 11. Lund 1971. 237 sider. Ill., kort og bilag. Engelsk resumé. 29 sv. kr.*

Lederen af Landskrona museum, dr. Sven B. Ek, fremlægger i denne bog resultaterne af en historisk og etnologisk undersøgelse af slumkvarteret »Nöden« i Lund. Tidsmæssigt spænder den over perioden ca. 1875–1920, idet det etnologiske interviewmateriale dog kun omfatter tiden 1890–1920. En af bevæggrundene til at foretage undersøgelsen var, at man ville forsøge at sammenligne det historiske kildemateriale med det etnologiske, at stille – i denne sammenhæng – objektive oplysninger over for subjektive vurderinger for at prøve de to kildegupper mod hinanden.

Bogen består af 18 kapitler, hvoraf de 5–6 første behandler områdets historiske udvikling og det ydre miljø, mens resten hovedsagelig bygger på etnologiske optegnelser. Der indledes med en række meddelercitater, der karakteriserer Nöden som et socialt lavtstående område, hvis beboere agtedes ringere end Lunds øvrige befolkning. Det var undersøgelsens hovedopgave at klarlægge baggrunden for den negative holdning og at stille den op mod virkeligheden. Forfatteren fremhæver, at det for at kunne gennemføre en sådan analyse er nødvendigt at fremdrage de fundamentale træk i undersøgelsesområdet miljø og struktur, og at man må have et indgående kendskab til områdets historiske udvikling for at kunne vurdere oplysningerne rigtigt.

I de følgende kapitler opridses kvarterets udvikling. Indtil midten af forrige århundrede var der kun spredt bebyggelse i området. Størstedelen henlå som marker, men med den stigende tilvandring fra landdistrikterne fra 1850-erne blev der et voldsomt behov for boliger, og byggespekulanterne fik rige udfoldelsesmuligheder. Den almindelige opfattelse blandt de adspurgte Nödenbeboere

var da også, at det var en af byens matadorer, der havde ladet de fleste af husene i Nöden opføre. Undersøger man de offentlige arkiver for at finde frem til bygherrerne, viser det sig imidlertid, at den formodede spekulant slet ikke har haft med byggeriet at gøre, mens derimod adskillige arbejdere optrådte som bygherrer. En del af byggearbejderne gik i kompagni om at opføre huse med videresalg for øje og rangerede dermed på linie med tidens spekulanter. Her korrigeres traditions materialet således af de historiske kilder.

I 3. kapitel fortælles om beboernes herkomst og aldersfordeling samt om flyttefrekvensen. Oplysningerne herom er uddraget af kirkebøgerne ved *sampling* inden for tre forskellige tidsafsnit, årene 1875–1882, 1892–1898 og 1914–1919. I 4. og 5. kapitel redegøres for de geografiske forhold med oplysninger om områdets placering i byen, om bebyggelsen, gader, trafikforbindelser og erhvervs muligheder. Den vigtigste kilde til disse afsnit er vejviseren 1913–14, en kilde, som forfatteren dog tager forbehold overfor. I 6. kapitel om arbejdsforholdene og familiernes økonomi bruges oplysninger både fra interviewmaterialet og uddrag af det offentlige arkiver, en fremgangsmåde, der i resten af bogen i høj grad anvendes som en afprøvning af optegnelsernes kildeværdi.

I de følgende kapitler undersøges de forestillinger udenforstående havde om Nöden og dens beboere. Derpå behandles den sociale lagdeling, familiestrukturen, naboskab og åndelige bevægelser, og i de sidste fire kapitler beskrives jødernes stilling i denne Sveriges eneste ghetto. Jøderne i Nöden udgjorde en fast afgrænset gruppe, som adskilte sig klart fra områdets andre, mere diffuse gruppedannelser.

Afvejningen af et interviewmateriales udsagn mod andre kilders oplysninger er foretaget af andre før, f. eks. af Edvard Bull i hans bog »Arbeidermiljø« fra 1958. Der er således intet nyt i den her anvendte undersøgelsesmetode, men den intensitet, hvormed det indsamlede materiale er udnyttet, er betydeligt større. Det må have været meget vanskeligt at få oversigt over det store og uensartede materiale, og at få de mange udsagn gjort sammenlignelige. Herfra og til at omforme stoffet til en nogenlunde læselig fremstilling er der yderligere et langt skridt. Helt er det da heller ikke lykkedes, hvad forfatteren også selv indrømmer. Til trods for at han stort set optræder varsomt i sin behandling af kilderne, er han dog her og der faldet for fristelsen til at fortolke dem ud over, hvad de kan bære.

Det er således betænkeligt, at antallet af interviewede er så lille i forhold til det samlede beboerantal. Af bilag 1 fremgår, at meddelernes antal ligger omkring 50. Det engelske resumé nævner tallet ca. 100, og da man ingen steder får nøjagtige oplysninger om antallet, må man vel gå ud fra, at tallet ligger et sted her imellem. Med noget besvær kan man af teksten uddrage, at Nödens samlede indbyggerantal har svinget mellem 981 og 666 i det tidsafsnit, undersøgelsen omfatter. Det er på grundlag af de her nævnte tal, at slutningerne drages. Hertil kommer yderligere, at man må regne med, at kun et fåtal af meddelerne har besvaret samtlige spørgsmål. Det viser sig f. eks. i afsnittet om religi-

øsitet. Heri beskrives det mønster, som beboerne følger på dette område, og til afsnittet hører et bilag, hvori de forskellige udsagn er rubriceret. Dette bilag viser, at de generelle slutninger drages på grundlag af kun 28 meddelere. Forfatteren forsvarer denne fremgangsmåde med at indstillingen i en del tilfælde er så enstemmig, at man tør vove at tolke den som værende retningsgivende for flertallets opfattelse, men en så lille gruppe kan ikke – uanset dens enstemmighed – anses for at være repræsentativ, og de ræsonnementer, der opbygges på dens udsagn, er ikke holdbare. Selv om man havde oplysninger fra samtlige 50–100 meddelere, kunne man alligevel ikke tillade sig at slutte generelt. Andetsteds fremhæves det, at meddelernes oplysninger viser tendenser i beboernes holdning, men med så få udsagn kan de lige så godt vise helt tilfældige smågruppers indstilling.

På side 136 og 168 foretages e silentio-slutninger. I det ene tilfælde sker det i forbindelse med en udredning af de sociale spændinger med den begrundelse, at hvis der havde været nogen form for sociale spændinger, ville meddelerne nok snarere have overdrevet dem end undladt at omtale dem. Det kan ikke undre, at konklusionen på dette grundlag er, at Nödens beboere skulle have været helt fri for at føle social indignation over for andre grupper.

Spørgsmålet om udsagnenes troværdighed er kun i ringe omfang taget op til diskussion i bogen. Hvordan har man sikkerhed for, at meddelerne er typiske for gruppen? Har deres etiske holdning til de omhandlede spørgsmål undergået ændringer fra dengang til nu? Hvordan sikrer man sig imod, at de besvarer spørgsmål, hvorom de ingen sikker viden har? Hvordan ville svarene være blevet, hvis man havde ladet de samme meddelere besvare de samme spørgsmål efter et eller to års forløb? Disse og lignende spørgsmål berøres kun i forbigående. I afsnittet om det økonomiske miljø fremhæves dog den usikkerhed, der er indbygget i interviewmaterialet, og det påpeges, at man på grund af materialets kasuistiske karakter ikke kan slutte generelt, hvilket forfatteren da også i reglen har undladt.

Forfatteren har ikke gjort det let for sine læsere. Bogen bygger utvivlsomt på et stort materiale – hvor stort får man ikke at vide – men det er, som om der er vendt op og ned på det hele, og resultatet er blevet meget kalejdoskopisk. Læsningen hæmmes af, at oplysninger om sammenhørende emner, og specielt om materialets beskaffenhed og den anvendte metode, må søges vidt forskellige steder uden nærmere angivelse. Først på side 181 får man f. eks. *en passant* at vide, at hele det interviewmateriale, bogen hviler på, er indsamlet i 1964–65 af et ikke nærmere angivet »team«. Herudover får man ingen oplysninger om materialets indsamling og videre behandling, men henvises til at læse herom i Rig 1966. Et sammendrag af denne artikel burde have været med i bogen. På side 130 oplyses i en parentes, at optegnerne har brugt en delspørgeliste betegnet Luf 126, og at materialet nu opbevares i Folklivsarkivet i Lund i »M-arkivet«. Man savner en begrundelse for udvælgelsen af de tre ovenfor nævnte tidsperioder, og ligeledes en kort redegørelse for fremgangsmåden ved inddelingen efter

erhverv. Det nævnes blot, at den er sket efter »gængse demografiska redovisningsprinciper«. Fra teksten henvises til lokaliteter på kortene, men enten er disse lokaliteter slet ikke angivet på kortene, eller også er kortene så små, at angivelserne næppe er til at skelne. I behandlingen af talmaterialet er både i teksten og i tabellerne næsten udelukkende brugt procenttal, ikke absolutte tal, hvilket i høj grad nedsætter oplysningernes anvendelighed, specielt da det af forfatteren omtalte statistiske primærmateriale ikke er gengivet i bogen. Endelig kan nævnes, at beretningsnummer ikke altid er angivet efter meddelercitater i teksten.

Det indsamlede materiale er uden tvivl omfattende og indholdsrigt, men det kan tilsyneladende ikke bære en så generaliserende behandling, som forfatteren prøver at underkaste det. Det er vanskeligt – og ofte betænkeligt – at uddrage sociale skillelinier af enkeltindviders psykologiske mønstre, og forfatteren har da også stort set afholdt sig fra at drage vidererækkende slutninger. Ved undersøgelsen er der gjort en prisværdig indsats for at kortlægge en bydels sociale og kulturelle struktur. Var materialet blevet fremlagt på en mere overskuelig måde, ville man have haft større mulighed for at udnytte det og for at vurdere konklusionernes bæreevne.

Poul Strømstad